

زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی

Equus hemionus onager

مهرگان روزبه

این جام طلایی و نقره‌ای بهرام گور پادشاه ساسانی را در حال شکار نشان می‌دهد. خانواده‌ی گورخرها کمی کوچک‌تر و رنگ موهای بدن آن کم‌رنگ‌تر است. رنگ موهای قسمت جلو و بالای بدن مخلوطی از قهوه‌ای روشن و خاکستری زرد است. بغل‌ها و شکم سفید است و نوار سیاه‌رنگی از پشت بدن، یال را به دم متصل می‌کند. موها در زمستان بلندتر و خاکستری‌تر و قسمت‌های سفید، مشخص‌تر می‌شوند. بلندی فرد نر ۱٫۵ متر و درازای بدن ۲ متر و وزن آن در حدود ۲۵۰ کیلوگرم است.

زادآوری

جانور نر غالب قلمرو داری می‌کند و در قلمرو خود با ماده‌های گله می‌آمیزد و زادآوری می‌کند. نرها در میانه‌ی تیرماه برای دسترسی به ماده‌ها و به دست آوردن حق قلمرو داری با یکدیگر می‌ستیزند. دوره‌ی انگیزش جنسی ماده‌ها فقط ۳ تا ۵ روز است. دوره‌ی بارداری ۳۶۵ تا ۳۶۸ روز به درازا می‌کشد. ماده‌های بارور شده کمی پیش از زایمان گله را ترک می‌کنند تا کره‌ی خود را در مکانی امن به دنیا آورند و سپس با کره‌ی نوزاد خود به گله باز می‌گردند. نوزاد اندکی پس از تولد می‌تواند راه برود و بدود. ماده‌ها در هر زایمان فقط یک کره‌به دنیا می‌آورند و حدود دو سال از آن نگه‌داری می‌کنند. ماده‌ها در ۲ سالگی، اما نرها در ۳ سالگی بالغ می‌شوند.

بهرام که گور می‌گرفتی همه عمر

دیدی که چگونه گور بهرام گرفت!

خیام

آوازه‌ی بهرام گور پادشاه ساسانی بیش‌تر به علت علاقه‌ای است که به شکار گور داشته است. در گذشته این جانور به فراوانی در دشت‌های کشورمان یافت می‌شده است، حتی بزرگسالان ما که تا پنجاه سال پیش در دشت‌های مرکزی و جنوب شرقی کشورمان زندگی می‌کرده‌اند، گله‌های بی‌شمار این گور آسیایی را از نزدیک دیده یا دربار‌ی آن‌ها بسیار شنیده‌اند. متأسفانه هم‌اکنون شمار این جانور بزرگ جثه به اندازه‌ای کاهش یافته است که بسیاری حتی نمی‌دانند که زمانی نه‌چندان دور زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی یکی از جانوران باشکوه دشت‌های ایران بوده است.

رده بندی

فرمانرو: جانوران

شاخه: طناب‌داران

زیر شاخه: مهره‌داران

رده: پستانداران

راسته: فردسمان

تیره: اسب‌ماندها

سرده: اکوئوس

گونه: *Equus hemionus*

زیر گونه: *Equus hemionus onager*

زیستگاه

زیستگاه طبیعی زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی دشت‌های صاف، باز و کم‌آب و کوهپایه‌هاست.

ویژگی‌های بدنی

زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی در مقایسه با دیگر اعضای

درازای عمر

زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی حداکثر تا حدود ۴۰ سالگی زندگی می‌کند.

رفتار

زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی معمولاً در گله زندگی می‌کند. نرهای بزرگسال به تنهایی زندگی می‌کنند. به دست آوردن اطلاعات درباره‌ی زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی بسیار دشوار است، اما تصور می‌شود بسیاری از رفتارهای آن همانند گورخرهای دیگر باشد. به علت همین همانندی‌ها حتی گاه آن را با گورخر معمولی در یک گونه جای می‌دهند.

گورخر معمولی در گله‌های ۱۰ تا ۲۰ تایی زندگی می‌کند. در این گله‌ها یک فرد نر و بقیه ماده هستند. در برخی از زیست‌بوم‌ها فشار صیادان ممکن است سبب شود نرها نیز گله‌های کوچک تشکیل دهند. گورخر می‌تواند با سرعت ثابت ۵۰ کیلومتر در ساعت و تا ۷۰ کیلومتر در ساعت بدود و از خطر بگریزد. چون زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی در وضعیت دشوار محیطی در دشت‌های کم‌آب زندگی می‌کند، می‌تواند تا ۲۰ کیلومتر از منابع آب دور شود. هم‌چنین این جانور اندام‌های حسی، به ویژه بویایی بسیار قوی دارد و هم‌چون دیگر اعضای تیره‌ی اکونوس راه‌های ارتباطی صوتی و شیمیایی نیز دارد. به علاوه، نشانه‌های بینایی هم در این جانور اهمیت بسیار دارند.

غذا

غذای این جانور گیاهخوار، گیاهانی مانند چمن‌ها، بوته‌ها و برگ‌هاست که در دشت‌ها می‌رویند. هرچند مقدار زیادی از آب مورد نیاز خود را با خوردن این گیاهان به دست می‌آورند، اما به منابع آب نیز نیازمندند. بیش‌تر در موقع خنک‌روز، مانند صبح‌گاه و عصرگاه می‌چرند.

صید شدن

زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی صیاد طبیعی ندارد. صیادان آدمی است و آدمی با صید این جانور بزرگ‌جثه و نیز خراب کردن زیستگاه‌ها، آن را تا لبه‌های انقراض برده است، اگرچه بویایی زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی به اندازه‌ای قوی است که او را از فاصله‌ی دور تشخیص دهد.

اثر بر اکوسیستم

زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی با خوردن اجتماع‌های گیاهی بر رشد و پایداری آن‌ها اثر می‌گذارد.

اثر بر اقتصاد آدمی

اثرهای منفی: اگرچه اثر منفی این جانور بر اقتصاد آدمی هنوز نامعلوم است، اما گمان می‌رود این جانور برای منابع آب و رویش‌های گیاهی با دام‌ها رقابت می‌کند. اثرهای مثبت: در گذشته این جانور را برای استفاده از گوشت و روغن آن شکار می‌کردند، اما از سال ۱۳۵۰ شکار آن در ایران، در سراسر طول سال، ممنوع اعلام شد.

وضعیت حفاظتی

اتحادیه‌ی جهانی حفاظت منابع طبیعی (IUCN) وضعیت زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی را در خطر انقراض در حد بحرانی اعلام کرده است. بر پایه‌ی برآورد این اتحادیه فقط حدود ۱۴۴ رأس از زیرگونه‌ی ایرانی گور آسیایی با آهنگ کاهش ۲۸٪ در سه نسل آخر، باقی مانده است.

منابع

1. 2004. "Iran Nature and wildlife Magazine" (On-line). Species Fauna and Flowers. Accessed November 18, 2004 at http://animaldiversity.ummz.umich.edu/local/redirect.php/http://www.hamshahri.org/musiems/daarabad/inwm/no.2/english/fau_flow/ir_mammalia01.html.
2. 2003. "IUCN SSC Equid Specialist Group" (On-line). Accessed October 31, 2004 at <http://animaldiversity.ummz.umich.edu/local/redirect.php/http://www.iucn.org/themes/ssc/sqs/equid/ASWAss.html>.
3. 2004. "UNEP-WCMC Species Database: CITES-Listed Species" (On-line). Accessed October 31, 2004 at <http://animaldiversity.ummz.umich.edu/local/redirect.php/http://www.cites.org/eng/resources/species.html>.
4. AZA Taxon Advisory Group, unknown. "Information for the Upper Level Scientist, Onager (Equus hemionus onager)" (On-line). WILD HORSE RESOURCE. Accessed March 04, 2005 at <http://animaldiversity.ummz.umich.edu/local/redirect.php/http://equid.topcities.com/onager.html>.